

В. О. Кравцев. Концепт OSTALGIE как культурный феномен немецкой самоидентификации. – Статья.

Аннотация. Работа посвящена изучению (н)остальгии за социалистическим прошлым в Центральной и Восточной Европе, ее влиянию на культурную самоидентификацию населения стран постсоветского лагеря. Проявления (н)остальгии в качестве проблематики постсоветского наследия в Центральной и Восточной Европе рассмотрены на примерах Восточной Германии и Украины.

Ключевые слова: концепт, Советский Союз, социалистическое прошлое, постсоветские страны, ГДР, OSTALGIE.

V. Kravtsev. Concept OSTALGIA as a cultural phenomenon of German self-identification. – Article.

Summary. The work is devoted to the research of the problem of nostalgia for socialistic past in Central and Eastern Europe, its influence on cultural self-identification of population of the post-soviet camp countries. Development of (n)ostalgia, as the problem of post-soviet heritage in Central and Eastern Europe, is researched on the examples of Eastern Germany and Ukraine.

Key words: concept, Soviet Union, socialistic past, post-soviet countries, GDR, OSTALGIA.

УДК 340

В. В. Латишева

кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри міжнародних відносин та права
Одеський національний політехнічний університет
м. Одеса, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЛОБІЗМУ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ

Анотація. У статті розглянуто роль і значення лобіювання інтересів під час вирішення проблем, пов'язаних із лобістською практикою та її впливом на процес ухвалення політичних і управлінських рішень. Досліджено міжнародний досвід лобіювання інтересів на прикладі Сполучених Штатів Америки та провідних європейських країн.

Ключові слова: лобіювання інтересів, міжнародний досвід, правове регулювання, державна реєстрація лобістської діяльності.

Постановка проблеми. В Україні тема лобізму час від часу порушується в наукових і експертно-аналітичних колах, зроблено численні спроби законодавчого врегулювання лобізму, що натепер не дало позитивного результату. Саме тому дослідження кращих міжнародних практик лобізму є актуальним, що й обґрунтовує вибір теми статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лобізм як явище сам собою є досить спірним. Зокрема, в Україні сформувалося негативне ставлення до лобізму, в уявленні багатьох українців лобізм дорівнює корупції.

Час від часу у вітчизняних засобах масової інформації (далі – ЗМІ) виникають «лобістські скандали», пов'язані з користуванням послугами лобістів у Сполучених Штатах Америки (далі – США) українськими високопосадовцями.

Так, за даними ЗМІ, послуги лобістів використовували три останні президенти України [3; 4; 5], і кожна з цих публікацій мала негативне забарвлення.

Водночас більшість вітчизняних науковців виступають за легалізацію лобістської діяльності, що постійно спонукає наукову спільноту до активної наукової дискусії в даній сфері.

До проблематики лобізму останнім часом в Україні зверталися такі вітчизняні вчені, як С.М. Бушева, С.С. Вітвіцький, М.М. Газізов, С.П. Годний, Н.В. Коваль, А.М. Колодій, Л.М. Малишенко, П.А. Толстих, Р.С. Южека, Т.С. Яровой та ін.

Мета статті – визначити роль і значення лобіювання інтересів та дослідити міжнародну практику його застосування.

Основний текст. Натепер жодна зі світових держав, що претендують на звання демократичних, не може вважатися такою, якщо не забезпечує своїм громадянам право на участь у відкритому політичному процесі й ухваленні управлінських рішень.

Оскільки ландшафт сучасної політики на будь-якому рівні стає все більш строкатим і багатовекторним, саме лобістська діяльність може забезпечити доступ до інформації про інтереси зацікавлених сторін для їх урахування під час розроблення державної політики.

З одного боку, урахування інтересів зацікавлених груп під час розроблення політики й ухвалення управлінських рішень ставить перед законодавцем завдання забезпечити максимальний збір інформації щодо популярності того чи іншого рішення серед різних прошарків суспільства, змушує шукати баланс і уникати конфлікту інтересів, що в подальшому підвищує легітимізацію відповідних рішень.

З іншого боку, домінування однієї чи декількох груп інтересів створює передумови для тиску на владу, породжує корупційні схеми та є багатомільярдным бізнесом у країнах, де лобізм офіційно легітимізований.

Натепер в Україні лобіювання інтересів як офіційна діяльність перебуває поза межами правового поля.

Водночас до Верховної Ради неодноразово вносилися законопроекти: «Про лобіювання в Україні», «Про правовий статус груп, об'єднаних спільними інтересами (лобістських груп) у Верховній Раді України», «Про діяльність лобістів у Верховній Раді України».

Останні спроби було зроблено у вересні 2016 р. – проект закону України «Про лобізм» (законопроект від 20 вересня 2016 р. реєстр. № 5144) внесено на розгляд групою депутатів VIII скликання та включено до порядку денного Верховної Ради України за № 1852–VIII від 21 лютого 2017 р. [1], у лютому 2020 р. проект закону «Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні» було внесено депутатами Верховної ради України IX скликання Ю.В. Тимошенко та С.В. Власенко (законопроект від 11 лютого 2020 р. реєстр. № 3059) [2].

У рамках даної статті автор не ставила за мету давати правову оцінку тому чи іншому законопроекту, але глибоко переконана, що нормативно-правове регулювання лобістської діяльності, за умови використання провідного світового досвіду лобізму, сприятиме підвищенню рівня довіри до влади в Україні.

У тій чи іншій формі – під виглядом громадських організацій і експертно-аналітичних центрів, використання преси та соціальних мереж, проведення публічних демонстрацій тощо – наймання лобістів нині досить активно використовується в Україні різноманітними групами інтересів.

Влада не має жодного з реальних важелів регулювання відповідних процесів, що значно погіршує ситуацію в контексті прозорості та відкритості формування політичного порядку денного, підриває рівень довіри до влади та створює передумови для зростання рівня корупції в Україні.

Натепер найбільші здобутки у сфері правового регулювання лобізму по праву належать Сполученим Штатам Америки, що підтверджується й великою кількістю лобістів, що офіційно працюють в даній країні.

Навіть більше, здійснення лобістської діяльності у США характеризується високим рівнем оподаткування та необхідністю доведення легальності коштів, що витрачаються на лобістську діяльність.

Діяльність лобістів підлягає офіційній реєстрації, за нею здійснюється постійний громадський та державний контроль щодо витрачання коштів, законності методів діяльності, прозорості інформації тощо.

У США передбачена цивільна відповідальність за порушення чинного законодавства щодо лобістської діяльності та запроваджено систему штрафів. Максимальний розмір штрафів може сягати понад 200 000 доларів США.

Лобізм у Сполучених Штатах Америки сприяє не лише врахуванню груп стекхолдерів, але й повнює місцеві та федеральний бюджети.

Протягом 1998–2019 рр. витрати на лобістську діяльність у США зросли втричі, з 1,45 млрд доларів у 1998 р. до 3,47 млрд доларів у 2019 р. Інструменти лобіювання використовуються на всіх рівнях, починаючи з місцевого самоврядування та закінчуючи виборами Президента США. Найбільші витрати на лобіювання здійснюються фармацевтичною, страховою, нафтогазовою галузями, різноманітними бізнес-асоціаціями. За підсумками 2018 р. лідером за капіталовкладеннями в лобістську діяльність у США стала бізнес-асоціація підприємств торгівлі (Торговельна палата) США (Chamber of Commerce, a probusiness association) [6].

Досліджуючи проблему лобізму та надання лобістських послуг, автори здебільшого розглядають використання лобістських методів великими промисловими групами чи транснаціональними корпора-

ціями (наприклад, Volvo, Honda, McDonald's, Coca-Cola, Procter&Gamble) і асоціаціями бізнесу та торгівлі (наприклад, Міжнародна торговельна палата, Європейська асоціація виробників ділових машин та інформаційних технологій).

Спектр питань щодо лобіювання бізнес-інтересів досить широкий: внесення змін до кодексів праці та податкових структур, спрощення торговельних обмежень, створення сприятливих умов щодо політики державного регулювання на національному та міжнародному рівнях, під час просування торговельного бренду на світових ринках, мінімізація додаткових витрат у виробництві товарів тощо.

Інтереси зацікавлених сторін не завжди збігаються з інтересами держави. Наприклад, обстоювання власних лобістських інтересів Національною стрілецькою асоціацією (National Rifle Association) значною мірою сповільнює процес оптимізації чинного законодавства щодо обігу зброї у США [6].

Лобісти володіють значною мірою фінансових і організаційних ресурсів та суттєво впливають на процеси політичного й економічного розвитку у США, Канаді та європейських країнах, що, у свою чергу, змушує уряди цих країн давати належну відповідь лобістській діяльності та вимагати підвищення рівня її прозорості.

Водночас замовником лобістських послуг може виступати і держава. Більшість закордонних країн користуються послугами лобістів для формування позитивного іміджу країни, отримання міжнародної фінансової чи військової допомоги тощо.

В європейських країнах процес правового регулювання лобістської діяльності активізувався з ухваленням у лютому 2010 р. рекомендації Ради Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) щодо принципів прозорості та доброчесності в лобіюванні, зростає кількість членів ОЕСР [8]

Більшість європейських країн вже перейшли до державної реєстрації лобістської діяльності. Відповідну реєстрацію впроваджено в Австрії (2011 р.), Грузії (1998 р.), Литві (2001 р.), Македонії (2008 р.), Німеччині (1951 р.), Польщі (2005 р.), Словенії (2010 р.), Франції (2010 р.) та ін. [7].

Водночас підходи до державної реєстрації лобістської діяльності досить різняться. У Німеччині та Франції відповідна реєстрація добровільна. Польща, Литва та Грузія запровадили обов'язкову систему реєстрації.

Різняться підходи і щодо контролю за фінансовою діяльністю лобістів. Так, у Німеччині та Франції лобісти не розголошують відомості про свою фінансову діяльність, лобісти Литви мають подавати щорічний звіт щодо власної діяльності, який потім публікується в офіційному віснику Литви, а в Польщі обов'язок відстежувати контакти лобістів і оприлюднювати дані щодо результатів їхньої діяльності покладено на посадових осіб [7].

До речі, у ст. ст. 6–8 проекту закону України «Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні» також передбачається, що суб'єктом лобіювання особа може стати лише з моменту внесення про неї відомостей до Електронного реєстру суб'єктів лобіювання та присвоєння їй ідентифікаційного номеру. Також у ст. 12 відповідного Закону передбачено подання щоквартального звіту суб'єктів лобіювання, зокрема і детального кошторису витрат до Електронного реєстру суб'єктів декларування [2].

Незважаючи на різницю підходів у міжнародній практиці регулювання лобістської діяльності, очевидним є те, що дана сфера діяльності існуватиме і надалі. Питання лише в тому, перебуває вона в жорстких рамках чи в «тіні».

Відсутність її регулювання не лише створює комфортне середовище для побудови корупційних схем, а й призводить до звинувачень влади щодо незаконного використання нею лобістських схем або ухвалення непрозорих рішень під тиском лобістів.

Отже, вищезазначене дає підстави вважати, що досвід Сполучених Штатів Америки з легалізації лобізму та запровадження більш жорстких обмежень щодо лобістської діяльності буде доречним і для України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про лобізм : проект закону України. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052/ (дата звернення: 12.04.2020).
2. Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні : проект закону. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68128 (дата звернення: 12.04.2020).
3. Прокуратура США висунула обвинувачення колишньому лобісту Януковича Крейгу. URL: https://censor.net.ua/ua/news/3_142554/prokuratura_ssha_vysunula_obvynuvachennya_kolyshnomu_lobistu_yanukovycha_kreyigu (дата звернення: 13.04.2020).

4. «Мені це непотрібно» – Зеленський про лобістів у США. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyi-lobisty-ssha/30090497.html> (дата звернення: 13.04.2020).
5. Відбілювання Порошенка або України: чиї інтереси будуть відстоювати американські лобісти? URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2017-01-15/otbelivanie-poroshenko-ili-ukrainyi-chi-interesy-budut-otstaiivat-amerikanskie-lobisty/9508> (дата звернення: 13.04.2020).
6. Erin Duffin. Total lobbyingspending U.S. 1998–2019. *Statista, Politics & Government*. Mar 4, 2020. URL: <https://www.statista.com/statistics/257337/total-lobbying-spending-in-the-us/> (дата звернення: 14.03.2020).
7. Holman Craig, Luneburg William. Lobbying and transparency: A comparative analysis of regulatory reform, 20 March 2012. URL: <https://link.springer.com/article/10.1057/iga.2012.4> (дата звернення: 14.03.2020).
8. Recommendation of the Council on OECD Legal Instruments Principles for Transparency and Integrity in Lobbying. OECD. 2020 URL: <https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/256/256.en.pdf> (дата звернення: 15.03.2020).

В. В. Латышева. Международный опыт лоббизма как способ обеспечения представительства интересов. – Статья.

Аннотация. В статье рассмотрены роль и значение лоббирования интересов при решении проблем, связанных с лоббистской практикой и ее влиянием на процесс принятия политических и управленческих решений. Исследован международный опыт лоббирования интересов на примере Соединенных Штатов Америки и ведущих европейских стран.

Ключевые слова: лоббирование интересов, международный опыт, правовое регулирование, государственная регистрация лоббистской деятельности.

V. Latysheva. International lobbying experience as a way of ensuring representation of interests. – Article.

Summary. The article deals with the role and importance of lobbying interests in solving problems related to lobbying practice and its influence on political and managerial decision-making. The international experience of lobbying interests on the example of the USA and leading European countries is investigated.

Key words: lobbying interests, international experience, legal regulation, state registration of lobbying activities.

УДК 94 (477) «1960»: 316.343.652

Д. І. Малезжик

кандидат історичних наук,

доцент кафедри історії та філософії історії

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

м. Київ, Україна

ПОЛІТИЧНІ РЕПРЕСІЇ ПРОТИ ЛІТЕРАТУРНОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ РАДЯНСЬКІЙ СОЦІАЛІСТИЧНІЙ РЕСПУБЛІЦІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 1960-Х РОКІВ

Анотація. У статті розглянуто основні причини та шляхи реалізації репресивної політики проти представників літературної інтелігенції радянської України у другій половині 1960-х років. Простежено наслідки репресій для розвитку культури України. Встановлено, що репресії мали вибіркового характеру і спрямовувались насамперед проти представників покоління шістдесятників.

Ключові слова: репресії, літературна інтелігенція, ідеологічна кампанія, застій, пропаганда.

Половинчастість і непослідовність хрущовської відлиги, а також зміна політичного керівництва в Союзі Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР) спричинили в середині 1960-х рр. перехід до політики неосталінізму та відродження практики політичних репресій. Активізація національно-культурного життя в Україні, зародження політичних ідей серед окремих представників шістдесятників, які головну увагу приділяли вирішенню суспільно-політичних проблем, зокрема протистояли політиці тотальної ідеологізації творчого життя, викликали адекватну реакцію керівників партійно-радянського апарату. Водночас переслідування опозиції на тлі боротьби з «пережитками українського буржуазного